

Emeğin durumu

"AKP'li Yıllarda Emeğin Durumu" bugünlerde Yordam Kitap tarafından yayımlanacak bir ortak kitap çalışmasının başlığı. Çalışma, birkaç yıl aradan sonra Bağımsız Sosyal Bilimciler (BSB)'in yeniden biraraya gelmesiyle oluştu. Makaleleri/katkıları bir araya getirmekle kalmayıp tutarlı bir sıraya ve dile sahip olmasını da sağlayan sevgili Oktar Türel'in yoğun çabaları oldu. 22 Ekim'de Ankara'da, 23 Ekim'de İstanbul'da düzenlenecek iki panelle bu kitap üzerine söyleşiler gerçekleştirilecek ve daha geniş bir okuyucu kitlesiyle buluşmasına çalışılacak. Burada çalışmanın içeriğine değinip konuyu vergi alanına taşıyalım.

AKP döneminde ücretlerin ücretlerin milli gelirdeki payı yüzde 29'dan yüzde 26'ya gerilemiştir. Üstelik bu, AKP döneminde işçilerin istihdamdaki payı yüzde 62'lerden yüzde 73'lere çıkarken gerçekleşebilmiştir. Dolayısıyla, ücretlilerin görelî kayıpları gerçekte görüldüğünden daha fazladır. Peki acaba ücretliler (ve benzer kayıplar içindeki küçük köylüler) yönünden AKP dönemi boyunca telafi edici düzenekler çalışmış mıdır?

Birkaç düzenek söz konusudur. Bunlardan biri genel ekonomik tercihlere (dışa bağımlı neoliberal yapılanmaya) bağılı olarak iç tüketimin pompalanmasıyla ortaya çıkmıştır. İç tüketim artışı, düşük döviz kuruyla desteklenen dış borç ve ithalat yoluyla karşılanmıştır. Aileler, geçici ve aldatıcı da olsa, tıpkı ülke ekonomisi gibi borçlanarak refah düzeylerini arttırmışlardır. Bu refah artışı yanılsaması, AKP'ye kitle desteği sağlayan en önemli ekonomik etkidir.

İkincisi, sosyal güvenlik harcamalarının (sağlık, emeklilik, işsizlik sigortası) milli gelirdeki payında 2-2,5 puanlık bir artış olmuştur. Ancak, nüfus artışı, kayıtdışılıkta gerileme ve işçileşmedeki artış dikkate alındığında, kişi başına harcama artışının bunun çok altında kaldığı söylenebilir.

Üçüncüsü, büyük keyfilikler de taşıyan sosyal koruma harcamaları 2002'de milli gelirin binde 5'inden 2012'de binde 11,8'ine çıkarak ancak binde 6,8'lik (yüzde 0,68'lik) bir artışa konu olmuştur. Bu, gelir bölüşümünde emek kesimleri aleyhine ortaya çıkan bozulmayı telafi etme

boyutuna sahip değildir. Belki toplumun alt-proleter kitleleri açısından anlam taşımıştır. Ancak burada AKP lehine bir algı oluşturmada rol oynayan, esas olarak sosyal yardımların dağıtım biçimi olmuştur.

Öte yandan, tarıma dönük destekleme harcamaları ve vergi yükü dağılımının adilleştirmesi bakımlarından, bölüşüm ilişkilerini düzeltici değil bozucu etkiler ortaya çıkmıştır. Bir bakıma, sosyal güvenlik ve sosyal koruma harcamalarındaki görece artış, tarıma dönük destekleme harcamalarının azalışı ve vergi baskısının ücretliler üzerinde yoğunlaşmasıyla telafi edilmiştir.

Dönem boyunca, tarım üreticilerinin kullandığı girdilerden sadece mazot üzerinden alınan KDV ve ÖTV toplamı, tarıma yapılan tüm destek ödemelerine eşitlenen bir boyutta olmuştur. Dolayısıyla tarım kesimi aldığı destekten fazlasını dolaylı vergi olarak geri ödemiştir.

Vergilerin geneline bakıldığında, dolaylı (tüketim üzerinden alınan) vergilerin toplam vergiler içindeki payı, AKP öncesindeki onyılda ortalama yüzde 54 iken, AKP'nin ilk onyılında yüzde 67'dir. Dolaylı vergiler gelire göre tersine artan oranlı olduklarından (çünkü düşük gelirlerde tasarruf oranı sıfırdır, dolayısıyla tüm gelirleri vergiye konu olur), emekçi kesimler üzerindeki yükü görece daha ağırdır.

En önemli dolaysız vergi olan gelir vergisinde ise, öteden beri ücretliler aleyhine olan yük dağılımı AKP döneminde daha da bozulma eğilimine girmiştir. 1998-2002'de gelir vergisinin yaklaşık yüzde 40'ını ücretliler öderken, 2003-2007'de bu oran yüzde 51 ve 2010-2013 arasında yüzde 57'dir.

Ücretlilerin milli gelir payı ise AKP döneminde azaldığı için, ücretlilerin gelirlerine oranla tabi oldukları **vergi baskısı** (ücretlilerin gelir vergisi içindeki payının ücretlilerin milli gelir payına oranı) sürekli artmıştır. Ücretliler üzerindeki gelir vergisi baskısı (ki 1'e eşit olması en adil vergi-gelir payı dağılımını gösterirdi), 1998-2002 için yaklaşık 1,3 düzeyinden 2003-2007 arasında 2'ye, 2010-2013 arasında da 2,3 katsayısına çıkmıştır. Yani ücretliler, gelir paylarının iki katı kadar bir gelir vergisi payını sırtlamış durumdadırlar. Bu da, sermaye gelirleri üzerindeki vergi baskısının 1'in altında oluşmasıyla elde edilmektedir.

Böylece ikincil bölüşüm ilişkisinin önemli bir aracı olan vergi sistemi, bir bütün olarak, birincil bölüşümde ücret aleyhine olan bozulmaları telafi etmek yerine bunun daha da bozulmasına yol

açan bir etken olarak çalışmıştır.

Asgari ücretin vergi dışı bırakılmasıyla net asgari ücret artar mı?

Bugünlerin seçim ortamında, ilk dört siyasi partinin (iktidar partisi dahil!!) asgari ücret artışı yarışına girdiğini ve bazı muhalefet sözcülerinin "yükü özel kesime de taşıtmayacağız, asgari ücret üzerindeki gelir vergisini sıfırlayarak devletin bu artışın önemli bir bölümünü üstlenmesini sağlayacağız" diyerek sermayeye de göz kırpmaya çalıştıkları görülüyor. (Bazı sermaye temsilcileri bile bu yanlış talebi dile getirebiliyor).

Bu yanlıştır, çünkü 2007 sonrasında ücretliler için asgari geçim indirimi uygulamasına geçişle birlikte, zaten asgari ücretin yaklaşık üçte ikisi gelir vergisi dışındadır. Evli ve eşi çalışmayan 2 çocuklu bir asgari ücretli için bu indirim oranı yüzde 75 iken 3 ve daha fazla çocuklu için yüzde 85'tir. En düşük geçim indirimi çocuksuz bekar işçi için olup yüzde 50'dir. Eşi çalışan 2 çocukluda indirim yüzde 65 iken 3 çocukluda yüzde 75'tir. Hepsi için ortalama yüzde 65 vergi indirimi olduğunu varsaysak, bunu yüzde 100'e çıkarmanın devlete yükü veya işverene katkısı işçi başına ayda 63 TL olacaktır! Dolayısıyla asgari ücretin tümüyle vergi dışı bırakılması vaadi artık anlamlı değildir ve kimse bunun üzerinden spekülasyon yapmamalıdır.

Asıl önerilmesi gereken vergi tarifesi yapısının değiştirilmesidir ama bu da başka bir yazının konusudur.

haber.sol.org.tr/yazarlar/oguz-oyan/emegin-durumu-133318